

A könyvtárosok tudományos tevékenységéről

HAVASI Zoltán

KIALAKULT ÉS KIALAKULÓ KÖNYVTÁRI TUDOMÁNYOS IRÁNYOK

A következő évtizedekben a könyvtárakban dolgozókra a tudományos tevékenységben az eddigieknél nagyobb feladatok hárulnak. A tudományos fejlődés egyik égető kérdése már ma is a tudományos információk tárolása, átadása, értékelése és hasznosítása tökéletesebb és hatékonyabb rendszerének megtalálása. Ma már nemcsak a hivatásukat komplex értelemben felfogó könyvtárosok vallják, hogy a könyvtári munkát sajátos feladatai a tudománytervező, tudományszervező, és a kutató, alkotó munka részévé teszi. A tudomány elméleti kérdéseivel foglalkozók szerint is: az információs rendszer, benne a szakirodalmi információs rendszer, jó vagy kevésbé hatékony működése befolyásolja a tudomány funkcionális hivatása betöltésének minőségét.

Igaz ez akkor is, ha első megközelítésre negatív jelenségeket látunk. Köztudomásu, hogy a kulturális intézményeknek a társadalmi tevékenység rendszerében elfoglalt helye időnként változik. Az a tapasztalat, hogy a könyvtárak mint kutató műhelyek a múlt században és jelen századunk első felében elfoglalt helyükhöz képest (a tudományos akadémia kifejlődött kutatóintézeti apparátusa, az ipari kutatóintézetek, a műszaki felsőoktatási intézmények, általában az egyetemek kutatóhelyei, valamint az ideológiai centrumok és művészeti fórumok sorában) az utóbbi évtizedekben hátrább sorolódtak. Manapság már túlhaladottnak tekinthető minden korábbi rangsorolás. De nem ez a fontos. A mi feladatunk az, hogy a jelen és a jövő követelményeinek figyelembevételével, könyvtárpolitikánk elméleti igényü tökéletesítésével felfedjük a könyvtárak valóságos helyét, szerepét a társadalmi tevékenység rendszerében. Vagyis perspektivikusan kell a problémát nézünk. Annál is inkább, mert ilyen dinamikusan változó korban az intézmények feladatát, szerepét időnként szükségszerűen újra kell fogalmazni

(néha nem is kis változások szükségét ismerve fel). Amikor a könyvtárakban folytatandó tudományos tevékenység áttekintésére vállalkozunk, abban a reményben tesszük, hogy ehhez az átfo-góbb jellegű vállalkozáshoz nyerhetünk bizonyos támpontokat.

A tudománypolitikai irányelvek kidolgozásának kezdete óta meg-élénkülő tudományelméleti vizsgálódások, de a vezető könyvtáro-sok által korábban is kifejtett nézetek, megvilágították azt az utat, azokat a fokozatokat, amelyen át az emberi intellektuális aktivitás eljut a legegyszerűbb gyakorlattól a legbonyolultabb tu-dományig. Megkülönböztették a kutatás fő típusait is: alaptudo-mányi kutatást, alkalmazott kutatást és műszaki fejlesztést jelöl-ve meg. A különbözőségeket jól látva, az egyes fokozatok és típusok közötti elvi különbségeket jól látva, az egyes fokozatok és típusok közötti elvi különbségeket nem összemossa, a gyakor-latban célszerű tudni, hogy nincsenek éles határok az emberi tevékenység különféle területei között, az egyes kutatási típusok sem különülnek el élesen a gyakorlatban.

Nem különülnek el ma már mereven a tudományos tevékenység alkotó elemei sem egymástól. A tudományos kutatómunkát is egy-re inkább úgy fogjuk fel, mint a tudományos tevékenységnek egy részét, ágát, amely gyakran összefonódik a többi tevékenységgel, például a tudományos oktató vagy a tudományos dokumentációs munkával.

A könyvtári munka zártsága is oldódik. Töredezik a korábbi köz-művelődési, hivatalyszerű felfogás, amely számokban mérte csak az ellátási eszközöket, pusztán mennyiségi mutatókkal igyekezett az ellátottsági fokot bemutatni. A könyvtárak közvetítő szerepük, hid-szerepük betöltése közben nemcsak szolgáltatásokat nyújtanak a tudomány és a termelési-gazdasági szférák között a technikai szakirodalom áramoltatásával, a művészeti-tudományos és a min-dennapi élet strukturái közötti kulturális transzmisszióval, de a tudományos és szakkönyvtárak, valamint vezető közművelődési könyvtáraink legjobban felkészült munkatársai át-áttörik a szer-vezeti burkokat, tudományos tevékenységük révén a kettős kap-csolságok szálait erősítik, az intézményi kötődés mellé a tuda-mányos irányu kapcsoltságot kötik. Ily módon intenzívebben, ma-gasabb határfokon szolgálhatják a célt, amely szerint: a könyvtá-rak tevékenységét még szorosabban össze kell hangolni a szolgál-tatásokkal ellátandó tudományterületek, népgazdasági ágak, köz-igazgatási egységek soron lévő és távlati feladataival. Ugyanis a

könyvtári munka tartalmát, a könyvtári szolgáltatások jellegét az egyes szakterületek, ellátandó települések sajátos feladatai által meghatározott követelmények szabják meg. A társadalmi szükségletek és lehetőségek nyomán kialakuló gyakorlat hátrább kényszerítette azt az irányzatot, törekvést, amely a könyvtári elméleti kérdéseket úgy tekinti, hogy nem hozza kapcsolatba a többi tudományokkal, nem teremt eleven kapcsolatot a szaktudományokat gondozó intézetekkel és azok kutatóival. Súlyos hiba lenne azonban, ha a könyvtári keretek közötti tudományos tevékenység előtérbe nyomulása háttérbe szorítaná a gyűjtemény gondozására, a kor tudományos színvonalán fejlesztendő könyvtári állomány állandó folyamatos alakítására, a dokumentumok feldolgozására, feltárására, használatuk megszervezésére fordítandó figyelmet. Vagyis, ha szem elől tévesztenénk azt az egységet, amely egybeforrasztja az ezekhez a munkákhoz szükséges tudományos igényességet, tájékozottságot, felkészültséget az alapszerveletekre épülő tudományos tevékenységgel. De mulasztást követnénk el, ha nem fordítanánk elegendő erőt a legkorszerűbb könyvtári módszerek tanulmányozására, kidolgozására és elterjesztésére. Ma már e téren sem pusztán módszertani igény jelentkezik. A tudomány alap kutatás-szintű művelése a tudományok rendszertani problémáiban, alkalmazott kutatások a kibernetikai használhatóság jegyében és műszaki fejlesztési feladatok a gépesítés előrelátható határainak kijelölésében együttesen, gyakran egymásba hatolva követelik a magasrendű kutatásszervezést.

Korábban is láttuk már, hogy a könyvtári munka fejlődésének két utja, módja - kedvező körülmények között szerencsésen összefonódó két utja, módja - van. Az egyik út: a kor követelményei által általánosan megszabott fejlődés a könyvtári munka korszerűsítésében, a könyvtári tevékenységben önmagában; a másik út: a könyvtári tevékenységnek (annak alapszerveleteiben és szolgáltatásaiban egyaránt) a konkrét szakterületek, szakintézmények, az egyes szaktudományok munkájához való harmonikus igazítása, a tudomány közvetlen termelőerővé, társadalmi tényezővé válásának időszakában az egyes szakproblémák megoldásának követelményéből fakadó könyvtári fejlődés. A két fejlődési vonal szétnyílása bomlást eredményez a könyvtárosi tevékenységben, hivatásban objektíve szükséges hármas egység: a szakkutatási készség (képesség), a korszerű könyvtárosi szakképzettség, a társadalmi haladásért folyó harc szolgálata vonatkozásában; végső soron akadályozza a könyvtárosoknak a társadalmi termelés, a társadalmi tudat, a társadalmi pszichikum, az ideológiai folyamatok alakulásában betöltendő hivatásának kibontakozását.

Ma elérkezettnek látszik az idő olyan könyvtári tudományos tevékenységet körvonalazó koncepció kidolgozására, amely magában foglalja a könyvtári elméleti kérdéseken túl a könyvtárak állományára épülő szakterületi kutatási tevékenység elvárásaival összefüggő könyvtári tudományos tennivalókat, könyvtáraink tudományos káderekkel való ellátottságának, a tudományos továbbképzés és utánpótlás gondjainak, a publikációs lehetőségeknek az ügyeit is. A koncepció kimunkálása egyébként szerepel a könyvtári testületi fórumok, intézmények és hatóságok terveiben.

A koncepció minden bizonnyal számol majd a tudományos vizsgálódásra kitűzhető feladatok természetes, értelemszerű egymásraépülésével, vagyis azzal, hogy az alapfeladat az irodalomellátás szintjének a szükségletekhez való közelítése, a tájékoztatási munka tudományos nivóra emelése, és ebből következik, erre épül a könyvtári munkatársaknak a tudományos tevékenységbe, az aktív kutatásokba való bekapcsolódása, a főhivatású tudományos kutatók partnereiként történő munkálkodása. Ez a fejlődési folyamat eredményezheti a könyvtáraknak a kutatóműhelyek k é v á l á s á t, amelyekben az adott, az intézmény profilja szerinti tudományágak szakirodalmának mélyreható elemzése mellett egy-egy téma vagy kutatási irány magas színvonalu áttekintésére, időről időre való kritikai összefoglalására, szintetizálására is sor kerülhet.

Az elmúlt évek fejleményei igazolják, hogy a koncepció kiérlelése nélkül is érvényesülhetnek olyan könyvtári tudományos irányok, amelyek nemcsak a könyvtári rendszer fejlődésén hagyták nyomukat, hanem az egész magyar tudományosság, tudományos és kulturális közélet alakulásába belejátszottak. A könyvtárügy saját kutatási koncepciójának hiánya nem akadályozta egyes könyvtári intézmények tudományos tevékenységének kibontakozását, "műhelyek" alakulását, sőt bizonyos értelemben "iskolák" teremtődését. Ha szerényebben fogalmazunk: könyvtári rendszerünkben k i t a p i n t h a t ó k azok a sajátos arculattal rendelkező intézmények, amelyek vagy önálló karaktert formáltak a könyvtári alpműveletekre épülő tevékenységükkel, vagy értelemszerűen megtalálták munkakapcsolatukat a főhivatású kutatóhelyekkel, vagy legalábbis kezdeti eredményeket értek el a könyvtárakban folytatható tudományos tevékenység kibontakoztatásában.

Mindenesetre paradox helyzet; éppen mi könyvtárosok, akik hivatva vagyunk a különféle szakirodalmi információáradatokban és az áradatokat "megszelidítő", "békés felhasználásra" alkalmassá tevő segédeszközök gyűjtőmedencéiben való eligazodásra, a saját műhelyeinkben keletkező termékek felett is elveszítjük az áttekin-tést. Nincs világosan megfogalmazható képünk a könyvtárainkban született szellemi értékekről, csak részeredmények felölelésére tartjuk magunkat alkalmasnak, csak a könyvtári munkával össze-függő vizsgálódások terveit és eredményeit regisztrálja kutatás-szervezésre kijelölt intézményünk.

Hozzá tartozik az igazsághoz, hogy a KMK az utóbbi években nem tekint lekezelő módon az egyes könyvtárakban elért szaktudományi eredményekre, a könyvtári szaksajtó is rendszeresen hirt ad a könyvtárosok tudományos előrehaladásának fontosabb állomásairól. Nem tagadható az a nehézség sem, amely abból fakad: miként foghatók össze a különféle tudományágakban, szakmákban elért eredmények, összefoghatók-e a változások egyáltalán kutatásszer-vezési keretek közé. Hiszen maguk a könyvtárak sem képesek mindig célirányosan, tudatosan egységes kutatási programba fog-ni munkatársaik tudományos törekvéseit, inkább csak lehetőségeket teremtenek az állományukban rejlő információkkal, intellek-tuális feltételeikkel, körülményeikkel. Káderpolitikájukat dicséri, ha rendelkeznek a tudományos tevékenységben, a kutatómunkában a szaktudományok által is jegyzett munkatársakkal, mert ezek felkészültsége által - és csak így - emelhető a szaktudományokat segítő, tájékoztató, általános könyvtári szolgáltató munka szintje.

Szembeszökőbb hiány tátong azonban kutatásszervezésünk hálójá-ban a korszerű könyvtári és tájékoztatási módszerekkel, berende-zésekkel összefüggő elméleti vagy tapasztalati vizsgálódásokat, azok egybefogását célzó törekvéseket tekintve. Viszonylag kevés az olvasásszociológiai részeredményeket szintetizáló, következte-tésekre jutó kutatási összegezés. Ezeket látva határozta el az OKDT kutatáspolitikai szakbizottsága már alakuló ülésén, hogy a tudományos tevékenységet befolyásoló, irányokat megjelölő lépé-sei előtt egy mai helyzetet számbavevő olyan térképet kell fel-rajzolni, amely feltüntetné a szóba jöhető tudományos vizsgálódá-si góccokat, felderítené a kooperációs munkára alkalmas munka-csoportokat. Az OKDT és a KMK pedig az 1972. évi pályázati kiírás módjával, a pályázók témájának elfogadási módszerével igyekezett hatást gyakorolni a témaválasztásra, valamint közös témán dolgozó teamek kialakítására.

Ezekkel a törekvésekkel párhuzamosan fellépő jelenség pedig az, hogy a műszaki fejlesztési, gépesítési és tézaurusz-kutatások egyre több hazai műhelyben, külföldi intézményben, nemzetközi összefogásban haladnak előre; vagy nem is könyvtári keretek között indulnak, vagy kicsapnak a könyvtári szervezet medreiből, a tágabban felfogott tájékoztatási rendszer, műszaki fejlesztési struktúra tudományos kutatási programjaiban, a tudomány-szervezés korszerűsítésének operatív terveiben kapnak helyet. Vagyis kitornek a könyvtári szervezet, a könyvtári kutatásszervezési hatókör által befogható szférából. Nem marad más, mint eleven munkakapcsolat-építéssel a legtöbb eredményt ígérő műhelyekhez kapcsolódnunk, az eredményeket időről időre nyomon követni, lehetőleg összegezni és hatósági befolyással, anyagi támogatással a könyvtári alkalmazást szorgalmazni, ha ezt a könyvtári intézményeknek az egységes könyvtárügy keretei közötti "kettős elkötelezettsége", igazgatási hovatartozása egyáltalán lehetővé teszi.

Az olvasásszociológiai kutatások, vizsgálatok szervezésében és jelentőségének megítélésében bekövetkezett változások hasonló tendenciát mutatnak. A könyvtári szakterületen dolgozó kutatóknak nem kell szégyenkezniük, időben léptek fel kezdeményező módon. Az általuk felmutatott eredmények ma már az országos kutatási programok szintjére emelkedtek. Jó példát mutatva arra, hogy a rokon tudományos kutató intézményekkel miként léphetnek szövetségre szakmánk műhelyei, egyáltalán hogyan válhatnak szellemi életünk műhelyeivé. A kapcsolatteremtéseket egyébként társadalmi előrehaladásunk két fejleménye váltotta ki, követelte meg. Az egyik a társadalomtudományokban végbemenő átrendeződés, funkciómódosulás, a társadalomtudományok kettős funkciójának: az ideológiai-tudatformáló és a társadalmi fejlődés törvényszerűségeit kutató, un. valóságfeltáró funkció viszonyának az alakulása. A konkrét vizsgálódások azért váltak lehetővé és szükségessé, mert megvilágosodott, hogy a direkt tudatformálás csak akkor lehet hatékony, ha szinkronban van az adott társadalmi közeggel, amelyben funkcionál, vagyis: a tudatformálás elválaszthatatlan a valóság feltárásától, s minél inkább előrehalad a szocialista viszonyok fejlődése, annál kevésbé hatékony az az elvont elméleti propaganda, amely nem tud választ adni a mindenkori aktuális társadalmi problémákra. A másik mozgatóerő, amelyik az olvasásszociológiai vizsgálatok jelentőségének megítélésében változást hozott, a közművelődés felülvizsgálatával, a közművelődés, tágabban a kulturális szféra távlati programjának kidolgozásával áll összefüggésben.

E témához érkezve kell megjegyeznünk, hogy nem minden kérdőíves felmérés vagy személyes interjú jelent szociológiai kutatótevékenységet, mert nem szociológia, ha egy könyvtárvezető kérdőívvel akarja megtudni, milyen könyvet olvasnának legszívesebben a könyvtár látogatói. Sőt a szociológia kutatásszintű művelésének a jelentőségét sem szabad eltulozni. A bonyolult társadalmi összefüggések feltárásában a szociológia csak egyfajta közelítési módot jelent, s a társadalmi gyakorlatban, irányításban a döntések meghozatalánál nem nélkülözhető a többi társadalomtudomány segítsége sem. Ezért helyeselhető, hogy a KMK olvasásszociológiai vizsgálatainak eredményei más társadalomtudományi megközelítési módokkal együtt lesznek felhasználhatók. És ezért szükséges, hogy vidéki közművelődési könyvtáraink is, ha olvasásszociológiai vizsgálatokat folytatnak, keressék a lehetséges társadalomtudományi partnereket.

Manapság a szociológiai vizsgálódásokról szólva nem mulasztható el annak a jelenségnek az említése, amely a "tuláلتالánosítás"-ban jut kifejezésre. A polgári szociológiai gondolkodás egyik jellemzője, hogy az ott vizsgálódók a saját társadalmukban valószínűleg meglévő jelenségekből, összefüggésekből, problémákból nem csupán a saját viszonyaikra érvényesen általánosítanak, vonnak le következtetéseket. A hibásan általánosított specifikus jelenségek a tudományos információáramlásban utat találhatnak a szocialista társadalom társadalomtudományi kutatóihoz.

Anélkül, hogy a "tuláلتالánosítás" hibájába esnénk, általánosabb érvényűvé is emelhető a mi számunkra a fenti tanulság. A könyvtáros elméleti felkészültségét, válogató, minősítő értékelését igényli, tudományos tevékenységét ösztönözheti az a feladat, amely a külföldi polgári társadalomtudományi szakirodalom közvetítésében reá hárul. De saját szakmánk elméleti megalapozásában is gondosabban kellene mérlegelni a polgári könyvtári szakirodalom fogyasztói társadalomra érvényes, a mi szocialista viszonyainkra nem alkalmazható általánosításait.

A könyvtárosok tudományos tevékenységében elengedhetetlen és körülményeiket tekintve könnyen teljesíthető követelménynek lehet tekinteni a történetiség és a szociológiai szemlélet egységére való törekvést. Társadalomtudományi vizsgálódásaink akkor hozhatnak eredményt, könyvtáraink társadalmi funkciójának meghatározása, a könyvtári elméleti kérdések megoldása, a legmodernebb eljárások, technikai berendezések al-

kalmazásának bevezetése is akkor nem jut tévutakra, ha kutatásaink saját valóságunk történetileg konkrét, mélyreható megismerésén alapulnak. Nem nagyon érthető az a gyakran felötlő ellenérzés, amely a könyvtárosok történeti kutatásainak hallatára keletkezik. Közismert ugyanis, hogy a jelen és a jövő tudati viszonyainak, a tudomány mai és várható feladatainak megértését, megítélését, előrelátását az ideológia-, eszmetörténeti vizsgálódások, a kulturhistóriai, tudománytörténeti kutatások segítik elő. A vizsgálódást végzők köréből nem hagyhatók ki a könyvtárosok sem, mert kezük ügyében sok olyan dokumentum van, amely a mult kutatóját eligazítja, de azért sem, mert ha a könyvtárosok jól végzik a dolgukat, akkor a kezüket és a szemüket olyan műszer jelzőberendezésén tarthatják, amely a társadalom összes - nemcsak kulturális jellegű - rezdülésére, mozgására rezonál. Ez a műszer a könyvtár, illetve az a könyvtári rendszer, amely a társadalmi tevékenység minden területét - ha néha kisebb-nagyobb üzemzavarokkal is - hálózatával át meg átszövi. A jelen társadalmi pszichikumának kulturhistóriai perspektívában történő tanulmányozása érdekében érdemes vizsgálni, hogy a magyar könyvtárak - mint a különböző társadalmi rendszerek szellemi örökségének hordozói és mint a természet-, társadalom- és gondolkodásformálás segédeszközei - korunkban hogyan fejlődnek a társadalmi-gazdasági átalakulás hatására, illetve tevékenységük hogyan hat vissza erre az átalakulásra, hogyan segítik a termelést, a politikát, a művelődést. Könyvtáraink fejlődéséből leszűrhető tendenciák bemutatása értékes hozzájárulást adhat az ország elért műveltségi állapotának, a közgondolkodásnak tanulmányozásához.

A KÖNYVTÁROSOK TUDOMÁNYOS TEVÉKENYSÉGÉNEK TÁVLTATAI

Hazánkban a kutatás és fejlesztés hálózata az ország nagyságához mérten mennyiségileg kialakult. Elegendő arra, hogy a világon elért kutatás-fejlesztési eredményeket átvegye, hazai bevezetését megvalósítsa; emellett néhány jól megválasztott területen világszintet elérő eredményeket hozzon létre. Ez a kutatási és fejlesztési hálózat, tudományos apparátus hivatott arra is, hogy szolgálja népünk kulturális felemelkedését, növelje műveltségét.

Az extenzív fejlesztés e téren is az intenzív fejlődési periódusba fordult. A kutatás és a fejlesztés szférájában dolgozók munkájának eredményessége, termelékenysége, határfoka mindinkább a megfelelő szervezettségtől és informáltságtól függ. Ez a társadalmi tevékenységi rendszer hatványozottabban igényli a könyvtári és tájékoztatási rendszer szolgáltatásait. A szolgáltatásokkal szemben fokozódó igények növelik a könyvtári intézmények munkatársainak tudományos szintű tevékenységét, kívánják a kutatómunka körének bővülését. A kutatóintézetek extenzív fejlesztésének lezárulása, a kutatói létszám stagnálása vagy lassu növekedése csökkenti ezeknek az intézményeknek a szivóhatását, tehát a könyvtárak, a tájékoztatási bázisok kvalifikált, kutatásra is felkészült munkaerővel történő erősítése következhet be.

A közműveltség fejlesztésének igénye a közművelődés megújításának távlatait nyitja meg, fokozódik a követelmény a közművelődési könyvtárakkal szemben. Vezető közművelődési könyvtáraink kettős funkciórendszere alakul ki: egyrészt a szocialista nevelés feladatait segítő pedagógiai, másrészt tájékoztató, információs bázisként jönnek számításba. Egyoldaluan fejlődött szépirodalmi állományukat fokozatosan jelentősebb műszaki-termelési, természet- és társadalomtudományi szakirodalom egészíti ki. Ez a funkcióbővülés nálunk is szakkáderek, szakreferensek foglalkoztatását vonja maga után. Települési helyükön a muzeumokkal, levéltárakkal azonos szintű intézményekké válva, a helyi tudományos, kulturális gócok sorába fejlődnek, a tudományos tevékenység szintereivé emelkednek.

A következő évtizedekben kirajzolódnak a könyvtárosok tudományos tevékenységének fő típusai, a kutatáspolitikai koncepcióba ölelhető elvek, a kutatásszervezés kereteibe foglalható formációk.

A tudományos tevékenység egyetemi könyvtáraknak ajánlott fő típusai értelemszerűen alkalmazhatók bármely könyvtártípusban dolgozó, tudományos felkészültségű munkatárs tudományos érdeklődésének felkeltésére, tudományos módszerű vizsgálódásainak ösztönzésére. A négy lehetséges típus elsorolására vállalkozunk most pusztán, néhány kutatáspolitikai és kutatásszervezési jegyzettel látva el azokat.

Szakirodalom - ellátottsági és igényvizsgálatok (könyvtári, szociológiai, pszichológiai módszerekkel). Valamennyi könyvtár érdekelt az ilyen jellegű vizsgálatokban, sőt követelménynek tekinthető szolgáltatásaik megalapozása érdekében. Kutatáspolitikai és kutatásszervezési szempontból kívánatos lenne részben központi, a vizsgálódásokat összegező műhely kijelölése, részben a gyűjtőköri munkamegosztás révén felölőssé tett szakmai decentrumok koordináló tevékenységének erősítése. Fejleszteni érdemes az olvasásszociológiai kutatások más társadalomtudományi kutatóhelyekkel eddig is létrejött kooperációját. Biztatni és támogatni kellene a kutatók irodalomhasználati szokásainak felmérését végző vizsgálódásokat.

A könyvtár állományának elemző feltárása (az állományalakulás és a termelési, oktatási, kutatási célkitűzések összefüggései). Kutatásszervezési keretek közé nehezen foghatók az egyes intézmények által végezhető vállalkozások. De kutatásmetodikai támogatást kellene biztosítani. Sőt, felmerült már egy évtizede: nem kellene-e a könyvtári felülvizsgálatok keretei között az állománygyarapítás minőségi kérdéseit (nemcsak a közművelődési könyvtárakban) vizsgálat tárgyává tenni, mert a helyenként még mindig mutakozó kvantitatív szemlélet ellenkezik mind a tudományos kutatás, mind a könyvtári munka érdekeivel. Kutatáspolitikai felfogással egyeztetni lehetne bibliográfiai segéd-eszközök kooperációval történő szerkesztését.

A könyvtárat fenntartó intézmény, illetve település történetében kutatásában való közreműködés; egyetemi könyvtárak esetében az egyetem története, az egyetemen oktatott tudományterületek története, egyéb történeti (könyv- és könyvtártörténeti, művelődéstörténeti stb.) kutatások. Kutatáspolitikai és kutatásszervezési szempontból; a könyv- és könyvtártörténeti kutatásoknak az MTA megfelelő munkabizottsága által biztosítható az összefogása; gondolni lehetne bizonyos művelődéstörténeti kutatásszervezésnek a nemzeti könyvtári tudományos teendők közé iktatására.

Korszerű könyvtári és tájékoztatási módszerek, berendezések tanulmányozásával és alkalmazásával összefüggő tudományos vizsgálódások. Kutatáspolitikai szemszögből felkellene figyelni arra a jelenségre, hogy a könyvtári osztályozás és feltárás nem gépesíthető, intellektuális fázisainak szakmai kérdéseivel való foglalkozás alábbhagyott. Köztudomásu, hogy az

osztályozás tudományfilozófiai és rendszerezési problémáinak megoldatlansága nehezíti a gépesítést is. Kutatásszervezési szempontból megfontolandó: nem kellene-e különválasztani a természet- és műszaki tudományok területén működő könyvtárak műszaki fejlesztésével, gépesítésével foglalkozó kutatások irányítását, befolyásolását a társadalomtudományiakétól. A manuális, hagyományos tájékoztatási módszerekről való áttérés a nagyüzemi gépesített módszerekre az előbbieknél gyorsabb ütemű. A differenciálás mindkét terület számára előnyössé válhat.

Két fontos kutatási témakört már nem sorolnék a könyvtáros közvélemény megítélési szférájába, nem tűznék ki pályázatokat, mert biztosra veszem, hogy a könyvtárosok régen megfogalmazott igényével találkozik az a követelmény, hogy

- a könyvtár társadalmi hivatásával, funkciórendszerével összefüggő elméleti, fogalmi értelmezést, tisztázást; valamint
- az irányítás, igazgatás rendszerelméleti alapon történő, korszerűsítési szándéku tanulmányozását

központi tudományos kutatási célprogrammá emeljük. Vezető könyvtárosok, a legjobban képzett szakemberek felkérésével mielőbb szűkkörű munkabizottságot kellene létrehozni a könyvtári munka fogalmának értelmezése tárgyában, és ezzel lehetne megvetni egy nem hosszú távra szervezett, ugyancsak nem nagy létszámú kutatócsoport tudományos kutatási programját.

A rövid áttekintés is arra utal, hogy a főbb kutatási irányok, a főbb témacsoportok könnyebben kialakíthatók, mint a kutatópolitikai és kutatásszervezési kategóriák.

***

A jelek arra mutatnak: könyvtáraink a jövőben nem szorúlnak a tudományos és kulturális élet peremére. Könyvtárosainkon mulik, hogy ne maradjanak perifériális helyzetben, hanem a hármas követelménynek eleget téve, bekapcsolódjanak intellektuális közéletünk áramköreibe.